

AAKK, AAKK1, AAKK2, AAKK3 ve RDA

Mustafa Bayter

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara. mbayter@hotmail.com

Öz: Bilgi kayıt ortamlarındaki değişim ve gelişim kataloglama kurallarında da değişimi ve gelişimi zorunlu kılmıştır. Bu çalışmada 1908 yılında ilki yayımlanan kataloglama kurallarından günümüze kadar olan süreçte AAKK (Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları), AAKK1, AAKK2, AAKK3 ve yeni ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak amacıyla farklı bir yaklaşımla yayınlanan RDA (Kaynak Tanımlama ve Erişim-Resource Description and Access) ele alınmıştır. AAKK1 ile AAKK2, AAKK2 ile RDA karşılaştırılmaya çalışılmış ve RDA'nın getireceği yeniliklere değinilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kataloglama, AAKK, AAKK1, AAKK2, AAKK3, RDA

Giriş

Kataloglamayı Hickey (1980, s. 234) şöyle tanımlamıştır: Tekrar elde edilebilirliğini gerçekleştirmek üzere her tür materyalin kimliklenmesi için düzenlenmiş tüm işlemlerdir. Kataloglama, bilgi kaynaklarına ait tanıtıcı bilgilerin önceden belirlenen kurallara göre bibliyografik tanımlama işlemidir (Bayter, 2008, s. 15). Günümüzde yayınlar, tür olarak basılı materyal dışında çok çeşitlilik göstermektedir. Bibliyografik kayıtlarla denetlenecek olan, hangi biçimde üretilmiş olursa olsun kayıtlı tüm bilgidir. Kataloglama kuralları ise; kütüphanelerin kataloglama işlem ve uygulamalarında birlik ve standart sağlamak amacıyla belirlenmiş ve yürürlüğe konmuş standartlardır. Kataloglama kuralları Panizzi'nin XIX. yüzyılın ortalarındaki ilk derlemesi ile başlayan uzun ve sabırlı deneyimlerin, araştırmaların sonucunda gelişmiş ve günümüzdeki uluslararası boyutlara kavuşmuştur. Başlangıçta kişisel, sonraları ulusal düzeydeki çalışmalarla oluşturulan kataloglama kuralları, günümüzde oluşumuna bütün dünya ülkelerinin katkıda bulunduğu bir nitelik kazanmıştır. Kuralların dayandığı ilkeler uluslararası çalışmalar ve kararlarla belirlendiği gibi, kurallar da uluslararası uzmanlarca oluşturulup yürürlüğe konulmuştur. Bu çalışmada amacımız, tarihsel süreç içinde yayınlanan ve uluslararası kabul gören kataloglama kurallarını yapısal olarak inceleyip, yeni kurallara neden gereksinim duyulduğunu saptamaktır. Ayrıca yeni kullanıma sunulacak olan Kaynak Tanımlama ve Erişim (Resource Description and Access, RDA) kuralları da tartışmaya açılacaktır.

AAKK (Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları)

Kataloglamada uluslararası birliği sağlama çalışmaları 1876 yılında Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin (ALA: American Library Association) ve 1877 yılında İngiliz Kütüphaneciler Derneği'nin kuruldukları yıllara kadar dayandırılır. Bu iki dernek, kuruluşlarından hemen sonra kütüphanecilerin ortak kataloglama kuralları oluşturmak üzere çalışmalar yapmalarına öncülük etmişlerdir. Bu çalışmaların ilk ürünü 1908 yılında ALA tarafından *Cataloguing Rules: Author and Title Entries* (Kataloglama Kuralları: Yazar ve Eser Adı Girişleri) adı altında yayımlanmıştır (Sefercioğlu, 1977, s. 125). Bu eserde Panizzi'nin kuralları esas alınmıştır.

“Anglo-Amerikan Kuralı”, “Ortak Kural” ve “1908 Kuralı” olarak farklı şekillerde tanımlanan bu kurallar, ABD ve İngiltere’de kataloglama uygulamalarına önemli etkilerde bulunmuştur. Kataloglamada uluslararası standartlaşmayı sağlayan ilk önemli adım 1961 yılında IFLA tarafından düzenlenen Kataloglama Prensipleri Milletlerarası Konferansında atılmıştır. Bu konferansta benimsenen, kişi adlarının başlık olarak seçilmesine ve biçimlendirilmesine ilişkin ilkeler kataloglamada uluslararası birliğin sağlanması konusunda atılan başarılı adımlar olmuştur (Sefercioğlu, 1977, s. 37).

Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 1 (AAKK1)

Kataloglama Prensipleri Milletlerarası Konferansında kabul edilen ilkelerin en etkili uygulaması 1967’de söz konusu kararların iki metin halinde yayınlanan Anglo-Amerikan Kataloglama Kurallarına alınması ile gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve İngiltere kütüphanecilerinin 10 yılı bulan çalışmalarının sonucunda oluşturulan Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları birinci basımı, bu üç ülkenin ortak bir çalışması olmakla birlikte, uygulama açısından tam bir uluslararası nitelik kazanmıştır. AAKK1 kısa zamanda yaygın bir uluslararası kullanım şansına sahip olmuştur. İngiliz dilinin konuşulduğu ülkelerin hemen hepsinde yaygınlıkla kullanılması yanında, İngilizce konuşulmayan, hatta Latin alfabesini kullanmayan birçok ülkede de kullanım alanı bulmuştur. Pek çok ülke,

bu eseri olduğu gibi kendi dil ve yazılarına çevirmek veya küçük uyarlamalar yapmak suretiyle kullanmayı tercih etmiştir. Kimi ülkelerin de AAKK'nın dayandığı ilkeleri benimseyip kendi milli kurallarını ona göre geliştirdiği görülmüştür.

AAKK akılcı ve standart kataloglama uygulamalarının oluşturulmasına yönelik anlamlı bir adımı temsil etmektedir. Bunun zamanlaması oldukça önemlidir. 1966'da MARC (Machine Readable Cataloguing / Makinaca Okunabilir Kataloglama) formatının ilk denemeleri ile kabul görmüş bir standarda yönelmesi çok etkin olmuştur. Kongre Kütüphanesi ve İngiliz Ulusal Bibliyografyası, çok sayıda kütüphane tarafından kabul edilecek olan MARC kayıtlarının üretimini amaçlamışlardır. Kataloglama uygulamasında standartlaşma, öncelikle gereklidir. AAKK olmaksızın bilgisayarlı kataloglamanın bu kadar başarılı ve kolay olup olmayacağı kuşkuludur.

Diğer yandan AAKK1'in başarısı, dikkatle tanımlanmış ilkelerden çok, kütüphanelerde standart bir kural kullanımı ile ekonomik yararlar sağlamasındadır. AAKK1, İngilizce konuşulan ülkelerde ve diğerlerinde her tür ve büyüklükteki kütüphanede yaygın olarak kabul edilmiştir.

AAKK1, yalnızca geniş listeleri içermesi ile değil, kapsamı ile de önemli bir kuraldır. Kurallar bütünüyle açıkça belirlenmiş ilkelere dayanır. Kural'daki eğilim, koşullar ve durumlar arasında tutarlı bir ayırım yapma çabası ile birlikte belgedeki bilgiye dayanarak daha doğrudan bir giriş biçimi oluşturmaktır.

AAKK1'in düzeltilen ve yeniden gözden geçirilen kısımları ile ilgili olarak 1970, 1971 ve 1975'te üç ek bülten yayımlanmıştır. Bu bültenlerde değişiklikler önerilmiştir, ancak dermeler ve bir editör sorumluluğunda oluşturulan eserlere ait kuralların birleştirilmesi ile ilgili öneriler dışında diğerleri pek önemli görülmemektedir (Rowley, 1996, s. 89). Bağımsız olarak yayımlanmış monografiler ve süregelen yayın dışı diğer materyallerle ilgili 6. Bölüm gözden geçirilerek 1974'te yayımlanmıştır. Gözden geçirilmiş olan bu bölüm, son olarak kabul edilen ISBD (International Standard Bibliographic Description) (M) ile uyum sağlayarak kuralı değiştirmiş ve monografiler için çok farklı bir nitelendirme getirmiştir. Özellikle nitelendirmede kullanılmak üzere uluslararası düzeyde kabul edilmiş bir dizi noktalama işareti oluşturulmuştur. Bunu diğer gözden geçirmeler izlemiştir. Görsel İşitsel Araçlar ve Özel Eğitim Gereçleri ile ilgili 12. Bölüm gözden geçirilerek 1975 yılında, ses kayıtları ile ilgili 14. bölüm 1976 yılında yayımlanmıştır (Rowley, 1996, s. 89).

AAKK1 ile ilgili iki eleştiri ortaya çıkmıştır. Bu eleştiriler şunlardır (Rowley, 1996, s. 90):

1. Kişi ve tüzel yazarlığın ve sorumluluğun nitelikleri ile ilgili tanımların bulunmaması.
2. Kuralların ilkeler üzerindeki kararlarının getirdiği sonuçların benimsenmesinde zaman zaman görülen isteksizlik. Örneğin 43. Kural katalogcuya ön adın tamamını kullanmasını önermekte ise de bu, genellikle ön adlarını kısaltma olarak kullanmayı alışkanlık haline getiren yazarlara (örneğin C L Lewis) yönelik olarak aranan bir başlık için uygun olmayabilir.

AAKK gibi bir kural, yalnızca farklı gereksinimleri ve farklı materyalleri bulunan kütüphanelerde tam olarak uygulanmıştır. Ortaya çıkan diğer eleştiriler kitap dışı materyallerin düzenlenmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Kataloglama Kurallarını Gözden Geçirme Komitesi, monografilerin kataloglanması ile ilgili gereksinim nedeniyle önceliği bu materyallere vermiş, kitap dışı materyallerle ilgili kurallar göz ardı edilmiştir. Bununla birlikte 1970'lerin başında kütüphane ve araştırma merkezlerinde kitap dışı materyal türünde meydana gelen artış, bunlara uygun kataloglama kurallarına olan gereksinimi daha çok hissettirmiştir. AAKK1'in III. Kısmı çok fazla kabul görmemiş ve 1970'lerin başlarında çeşitli alternatif kurallar hazırlanmış, bunların bir bölümü yayımlanmıştır. Bunlar daha çok AAKK1'in I. ve II. Kısımlarına uygun geldiği yerlerde, atıflar yaparak değerlendirilmiştir. Bu kuralların pek çoğunun yerlerini AAKK'nın ikinci basımına bırakmaları beklenmiştir.

Böylece kuralları yeniden gözden geçirme gereksinimi ortaya çıkmıştır. Yeniden gözden geçirilmiş metin, kütüphanelerde mevcut materyalin genişletilmesine olanak sağlaması yanında, bilgisayarlaşmanın kütüphane yönetim sistemlerine olan farklı etkilerini de dikkate almak durumunda kalmıştır. Tek bir metin elde etme isteği de aynı oranda önemli görülmüştür. AAKK Yeniden Gözden Geçirme Komitesi 1974'de toplanarak beş tüzel yazar saptamıştır. Bu beş tüzel yazar; Amerikan Kütüphaneciler Derneği, İngiliz Ulusal Kütüphanesi, Kanada Kataloglama Komitesi, İngiliz Kütüphaneciler Derneği ve Kongre Kütüphanesidir. Ayrıca yeniden gözden geçirme ile ilgili sorun ve önerileri tartışacak komiteler oluşturulmuştur (Rowley, 1996, s. 90).

Kütüphane Kaynakları Konseyi (The Council on Library Resources) yeniden gözden geçirme için fon sağlamaya karar vermiştir. AAKK Yeniden Gözden Geçirme Komitesi 1974'te toplanarak beş tüzel yazar saptamıştır: Amerikan Kütüphaneciler Derneği, İngiliz Ulusal Kütüphanesi, Kanada Kataloglama Komitesi, İngiliz Kütüphaneciler Derneği ve Kongre Kütüphanesi. Ayrıca yeniden gözden geçirme ile ilgili sorun ve önerileri tartışacak komiteler oluşturulmuştur (Rowley, 1996, s. 90).

Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2 (AAKK2)

Oluşturulan komitelerin görüşleri doğrultusunda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve İngiltere kütüphanelerinin ISBD’lerde belirtilen standartlara göre yeni baştan hazırladığı AAKK2, her üç ülkede 1978 yılında yayımlanmıştır. İkinci basımın oluşturulma sebeplerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Atılğan, 1987, s. 63):

1. Kuzey Amerikan metni ile İngiliz metni ayırımını ortadan kaldırmak.
2. Kuralları uygulayan ülkelerden gelen değişik önerileri değerlendirmek.
3. Kuralların ABD, Kanada ve İngiltere dışında kullanımını kolaylaştırarak evrensel bir nitelik kazandırmak.

Düzen ve dayanılan ilkeler açısından incelendiğinde birinci basımla ikinci basım arasındaki farklılıkları şöyle özetleyebiliriz (Atılğan, 1987, s. 65).

1. İmlada (yazım) birleştirme: Birinci basımda İngiliz ve Kuzey Amerikan metinlerindeki bazı terimlerde farklılık vardı. İkinci basımda terimlerin yazılışları için Kuzey Amerika ve İngiliz metinlerini birbirine uydurma işlemi sırasında İngiliz yazımı kullanılmıştır. Terminoloji değişik olduğunda ise, bazı durumlarda İngiliz kullanımı bazı durumlarda da Amerikan kullanımı seçilmiştir.
2. Birinci basımda niteleme eserin ikinci bölümünde iken, ikinci basımda ilk bölüm olarak ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde basılı materyallerle ilgili genel kurallardan hemen sonra basılı olmayan kütüphane materyallerinin nitelemesine ilişkin özel bölümler yer almıştır. Genel kural ile sonra gelen özel kurallar aynı yapı, aynı düzenleme içinde verilmiştir. Böylece her materyal türüne ilişkin kurallar aynı sıra içinde verilmeye çalışılmıştır.
3. İkinci basımda yer alan bir değişiklikle üçüncü düzeyde niteleme getirilmiştir. Bu nitelemelerdeki başlıca farklılıklar ayrıntılara inilip inilmemesi ile ilgilidir. Böylece kütüphanelerin türlerine ve büyüklüklerine göre niteleme düzeylerinden bir tanesini uygulamaları mümkün olabilmektedir.
4. İki basım arasındaki bir diğer farklılık da birinci basımda giriş ögesi denilen fakat ikinci basımda erişim noktası (access points), yani giriş noktaları terimi altında yer alan giriş ögesine ilişkin değişikliktir. Birinci basımda temel giriş ögesi ağırlık taşır. Temel giriş ögesi kavramı ikinci basımda da yer almakla birlikte bu kavrama birinci basımdakinden daha az yer verilmiştir.
5. İkinci basımda tüzel kişiler artık yazar olarak düşünülmemektedir. Ancak bazı eser kategorilerinin nitelenmesinde tüzel kişilere yazar olarak yer verilmiştir. Biçim alt başlıkları denilen başlıklar da ikinci basımda yer almamıştır. Bunların yerine bu tür eserler için tek biçim eser adları kullanılmıştır.
6. İkinci basımda kişi adlarının belirlenmesinde de farklı bir anlayış getirilmiştir. Birinci basımda kişi adlarından giriş yapılırken kişinin en çok tanındığı ad dikkate alınırken (bu durum bazı kişilerin adlarının en fazla tanınan biçiminin bulunmasını gerektirmekteydi) ikinci basımda bu uygulama terk edilmiş ve yazar tarafından en çok kullanılan biçimin tercih edilmesi yoluna gidilmiştir. Eserlerinde birden çok ad kullanan ve bunlardan bir tanesi ile tanınmayan yazar için birden çok başlık kullanılabilirdiği kuralı da getirilmiştir. Yani eser yazarın hangi adı altında çıkmışsa o ada göre kataloglanmıştır.
7. İkinci basımda tüzel kişilerle ilgili başlıklarda eserde kullanılan biçim esas alınmıştır. Birinci basımda görülen yer değiştirme, genişletme vb. şartlar ikinci basımda kaldırılmıştır.

1988 yılında AAKK2’nin bütünü gözden geçirilmiş, düzeltilmiş ve toplu bir baskısı yapılmıştır. Ancak bu yayını AAKK2’nin yeni bir basımı olarak kabul etmemek gerekir. Çünkü 1978 (baskısı) ile 1988 versiyonu karşılaştırıldığında kuralların temelde değişikliğe uğramadıkları görülmektedir.

Ancak pek çok kural gözden geçirilip birleştirilmiştir. 1988 versiyonunda değiştirilen kurallar önemlidir. Örneğin, tüzel kuruluş adı altında giriş yapılması gereken yapıları veren kural gibi. Daha önce tek tek ilgili kurallarda verilen tüzel kuruluş başlıkları burada tek bir kuralda tekrarlanmış, yine değişik yorumlamalara meydan vermemek üzere yeni kural numaraları eklenerek değiştirilme yoluna gidilmiştir. Ayrıca, kongre, konferans vb. adı olan toplantı metinlerinin başlıklarında toplantı sayısının her zaman değil uygun durumlarda kaydedilmesi de kuralla değiştirilmiştir (Baydur, 1989, s. 125).

AAKK2’nin yeni baskısında bazı kurallar ise çıkarılmıştır. Örneğin nitelemede basılı olmayan yayınlar için yayını yeri kaydedilmesinden vazgeçilmiş, 23. Bölümde seçenekli kurallar kullanılmamıştır.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, düzenleme AAKK’nın tüm bölümlerinde yapılmıştır. Nitelemede yeni tür yayınlara uygulanabilecek kurallar ortaya konulmuştur. Başlık seçiminde, kuralların doğru yorumlanabilmesi için metin dili değiştirilmiş veya yeni alt kurallar oluşturulmuştur. Başlık biçimleri için AAKK2’deki eserin üzerinde bulunan ad önemlidir, bu nedenle bazı kurallardan vazgeçilmiştir. Örneğin kendi adını taşıyan tüzel kuruluşlarla ilgili olan bu kural iptal edilmiştir. Yeni düzenlemelerden amaç, kütüphanelerin gereksinimlerini karşılamak ve kayıt işlemlerine hız kazandırmaktır.

AAKK'da daha anlaşılır bir dil kullanılması kuralların İngilizce'den diğer dillere çevirisini kolaylaştırıp hızlandırmıştır. Bu yönde yeniden düzenlenen kurallar, kütüphanelerde yorumlamadan kaynaklanan farklılıkları ortadan kaldırmıştır. Yeni kurallarla bilgisayar çıktıları da AAKK2'ye göre kataloglanmıştır.

1988 baskısıyla yapılan değişiklikler çok ayrıntıda ve önemsiz görülmekle beraber, her bir kuralın kütüphanelerdeki uygulamalarının sonuçları önemlidir. Çünkü kataloglama kurallarındaki yeni düzenlemeler, kütüphane kataloglarını oluşturan kayıtları etkilemektedir (Baydur, 1989, s. 127).

Yeni Kurallara Doğru

AAKK2, basılı kaynaklarda oldukça başarılı olmuştur. Basılı kaynaklar için AAKK2'de (1978) 2. bölüm, seriler (diziler) 12. bölüm ve haritacılığa ait kaynaklar 3. bölümdeki kuralları takip etmiştir (*Anglo-American*, 1978). AAKK2 ile ilgili en önemli problem aynı işin farklı format çeşitlendirmeleri ile birlikte yapılamamasıdır. AAKK2'nin Yeni tür bilgi kaynaklarının kataloglanması için elektronik bilgi kaynaklarına yönelik ek kurallar da geliştirilmiş ve aynı içerik farklı fiziki taşıyıcılarda olduğunda yeni katalog kayıtları oluşturulmaya çalışılmıştır. Katalogcular kataloglama yaparken bilginin ana kaynağını kullanmıştır. Elektronik ortamda bu durum gerçek bir sorun yaratmış ve yeni çözümler aranmıştır (Huthwaite, 2003, s. 97).

E-kitaplar, e-dergiler, haritacılığa ait kaynaklar, hareketli görüntüler ve elektronik formdaki diğer bilgi kaynakları ele alınırken, katalogcular, bibliyografik tanımlamada zorlanmıştır (Cline, 2000, s. 24). Elektronik bilgi kaynaklarının, "kataloglandığı kurallar ve standartlar değişmeli, gözden geçirilmeli, tartışılmalı ve yeniden ele alınmalı" düşüncesi katalogcular arasında 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra yoğun olarak gündeme getirilmiştir. Konuyla ilgili olarak Michael Gorman (1997), 1990'lı yılların sonunda 63. IFLA Genel Konferansında sunduğu bildiriye, gelecekte elektronik bilgi kaynaklarının kütüphane koleksiyonlarında önemli bir yere sahip olacağını ve kataloglama kurallarının kendini bu kaynaklara göre yenilemek zorunda olduğunu belirtmiştir. Gerçekten de bilgilerin sayısal ortamlara aktarılıp veri tabanlarında saklanmaya başlamasıyla bilgi nerede olursa olsun çevrimiçi erişilebilir olmuştur. Bibliyografik tanımlamada bu kaynaklara "elektronik bilgi kaynağı" denilmiştir. AAKK2'de elektronik bilgi kaynağı şöyle tanımlanmıştır: Bir bilgisayar veya bilgisayara bağlı bir araç tarafından işletilmek üzere aktarılmış olan ortamlardır (veriler ve/veya programlar). Bilgisayar diskleri, bilgisayar optik diskleri gibi ve uzaktan alınan ortamlar (örneğin çevrimiçi hizmetler, tartışma grupları/listeleri, world wide web (www) siteleri elektronik bilgi kaynaklarıdır (AACR2 2nd ed, 2002 revision 2005 update). Teknolojik gelişmeler göz önüne alınarak, kurallarda ve örneklerde çeşitli yenilikler yapılmıştır. Kuralların elektronik bilgi kaynaklarına yönelik olarak yenilenmesi, 1997 yılında yapılmaya başlanmıştır. Yenilikler yıllık olarak yayımlanmıştır. Sonradan yapılan yenilemeler ara sayfalarla güncelleştirilmiştir (Huthwaite, 2003, s. 99). Değişik ülkelerde katalogcular kendi ihtiyaçlarını karşılayacak çalışmalar yaparak, kuralları kendi istedikleri gibi değiştirmişlerdir. Bu da kataloglama kurallarında yeni uygulamaları ortaya çıkardığı gibi yeni kurallara ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Farklı kullanımların hepsinin tek bir ortak noktada birleştirilmesi ve artan bilgiye doğru bir şekilde erişim için kuralların yeniden ele alınması ve standartların geliştirilmesi şart olmuştur.

Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 3 (AAKK3)

Kütüphanecilik hizmetlerinde kuramsal birikim ve deneyime dayanan bir uzmanlık gerektiren kataloglama, bibliyografik denetim yoluyla yürütülmektedir. Bunun için gerekli sistem ve kurallar değişen ve gelişen ortamlarla (yayın türü ve sayısının artması, teknolojiye gelişmeler vb.) birlikte hızla yenilenmektedir (Baydur, 2005, s. 106). Bu bağlamda 1990'ların ikinci yarısından sonra bilgi ve belge yöneticileri, kataloglamadaki yeni gereksinimleri karşılamak için arayışa girmişlerdir. Bu doğrultuda AAKK2'nin Yönetim Kurulu, 1997'de Toronto'da AAKK2'nin "Geleceği, Gelişmeler ve Prensipler" adlı uluslararası bir toplantı düzenlemiştir. Kanada Milli Kütüphanesi tarafından gerçekleştirilen ve katılımcıların çoğunluğunu Amerikalıların oluşturduğu toplantıya İngiltere, Kanada, Avustralya, Rusya, Danimarka, Almanya, İran, Güney Afrika ve İsveç'ten 64 kataloglama uzmanı katılmıştır. Toplantının ortak konusu AAKK2'nin geleceğine yönelik tartışmalar olmuştur. Tartışmalarda cevabı aranan temel soru şudur: Katalogcular AACR2R2'de (gözden geçirilmiş baskı) yer alan kurallara uymaya mı devam edecekler yoksa AAKK2'den farklı bir üçüncü baskıya mı ihtiyaç duyacaklar? (Bayram, 1998, s. 62). İşte bu soruna açıklık getirmek için bir Komite (JSC: Joint Steering Committee for Revision of Anglo-American Cataloging Rules) kurulmuştur. Kuralları günümüz şartlarına göre yeniden gözden geçirmek için oluşturulan JSC, Nisan 2004'te AAKK3'ü hazırlamaya karar vermiş ve 2007 yılının ortalarında da AAKK3'ü yayımlamak istemiştir. Yeni kurallar üzerinde çalışılırken geçmiş yıllardaki sorunlar ve gelecekte çıkabilecek sorunlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Tüm incelemelerden ve çalışmalardan sonra katalogcularla işbirliği ve görüş birliğine varılması gerektiği düşünülmüştür ve bu doğrultuda JCS içinde alt komisyonlar kurulmuştur. Alt komisyonlar, katalogcuların görüşlerini almak için anketler hazırlamıştır. Alınan geribildirimlerle 2005 yılında kurallarda son bir revizyon yapılması planlanmıştır. JSC,

AAKK3'te özellikle *Functional Requirements of Bibliographic Records*'da (FRBR) kullanılan terimleri kullanmaya yönelmiştir (FRBR, 2011).

Komisyon AAKK3'ün yapısını üç ana bölümden oluşturmaya karar vermiştir. Birinci bölüm genel, ikinci bölüm erişim noktalarının seçimi, üçüncü bölüm otorite kontrol ve erişim noktalarının formları ile ilgili kurallardan oluşur. AAKK3'ün taslağı JCS tarafından şöyle oluşturulmuştur: Giriş, genel kurallar (ileri ISBD alanları, belirli içerik türleri ve ek kurallar), içerik bölümleri (sadece tamamlayıcı kurallar), bilgi kaynağı ortamlarının teknik tanımlaması bölümleri ve yedi ISBD alanıyla ilgili fiziksel açıklama notları, süreğen yayınlar ve veri transferi kuralları.

Ancak JCS tarafından Nisan 2005'te yapılan toplantıda yeni yayımlanacak kaynağın AAKK3 (Anglo-Amerikan Cataloging Rules 3) değil, RDA (Resource Description and Access) olmasına karar verilmiştir. Komisyon, elektronik bilgi kaynaklarının kataloglanmasının bu şekilde tanımlanmasının daha doğru olacağı kanısına varmıştır (Joint, 2011).

RDA (Resource Description and Access)

RDA (Resource Description and Access - Kaynak Tanımlama ve Erişimi), AAKK2'ye dayanılarak oluşturulmuş, özellikle sayısal ve diğer bilgi kaynaklarının bibliyografik tanımlanması ve erişimi için tasarlanmış yeni bir standarttır. Bu yeni standart, medya ve her tür bilgi kaynağının içeriklerini tanımlama ve bu kaynaklara erişim için kapsamlı rehberler sunmaktadır. RDA 10 kısım, 37 bölümden oluşmaktadır. Kaynağın kısım ve bölümleri 2006 ve 2007 yıllarında yapılan toplantılardaki tartışmalardan sonra belirlenmiştir. RDA, 2008 yılında kataloglamacıların eleştirilerine sunulmuştur. RDA Şubat 2009'da tamamlanarak Haziran 2009'da son şekli tekrar katalogcuların görüşüne sunulmuştur. 2010 yılında bazı ulusal kütüphanelerde kullanılmaya başlanmıştır. RDA'da kurallar, içerik ve tüm medya türlerini kapsayan talimatlar için kapsamlı bir set sunmuştur. RDA'nın yapısı, gelişmiş üst veri modelleriyle ilişkilendirilerek genişletilmiştir. JCS, RDA'yı üst veri standardı olarak diğer bütün üst veri standartlarının üstünde bir model olarak tasarlamıştır (Joint, 2011).

RDA, AAKK2 ile olduğu kadar FRBR ile de bağlantılıdır. RDA, FRBR tabanlı MARC /ISBD alanlarının uyumlu bir şekilde birleştirilmiş ve anlaşılabilir halidir. RDA'nın metni AAKK2 ve ISBD karşılaştırılarak yapılmıştır. Ayrıca kurallar oluşturulurken *CONSER Cataloging Manual*'den yararlanılmıştır. RDA'da bibliyografik kayıtlar MARC21 tabanlı olduğu için veri ihracı ve ithali çok kolaydır (*Response*, 2011). AAKK2 materyal türlerine göre oluşan sınıfları kapsarken, RDA daha geniş boyutta bütün materyal türlerine yönelik uyumluluk sağlamaktadır. RDA'nın çevrimiçi kullanılabilme özelliği de vardır.

RDA Kullanımına Geçiş

OCLC, WorldCat içinde RDA uygulamalarının uyumuna Haziran 2010'da başlamıştır. Aralık 2010'a kadar uyum sürecini devam ettirmiştir. OCLC ve ALA ABD'deki ulusal test süreci bittikten sonra RDA kurallarını yürürlüğe koyacaklarını açıklamışlardır (OCLC, 2011). ALA'nın New Orleans'ta Haziran 2011'de yapılan *Report and Recommendations of the U.S. RDA Test Coordinating Committee* adlı toplantısında; ABD'de AAKK2'den RDA'ya geçiş süresi Ocak 2013 olarak ilan edilmiştir. Bu tarihten sonra ABD'de yapılan kataloglama işlemleri tamamen RDA'ya göre yapılacaktır (*Report*, 2011). OCLC üyelerinin içinden üç grup kurulmuş, bu gruplar Ocak 2013'e kadar en iyi uygulamaları ortaya çıkarmak için işbirliği içinde yoğun bir çalışma başlatmıştır (RDA, 2011). Çalışmaların sonucunda 21 Ekim 2011 tarihinde *ALCTS Webinar: RDA Basics: Sound Recordings* adlı eğitim semineri düzenlenmiştir. Bu seminerde; RDA ve AAKK2 arasındaki kataloglama farklılıkları ele alınmış ve iki kural arasındaki farklılıklar ortaya konulmuştur. Ayrıca RDA'nın MARC21'deki bibliyografik ve otorite kayıtlarından örnekler sunulmuş ve RDA ile AACR2'deki tanımlamaların ne gibi değişikliklere uğrayacağı anlatılmıştır (ALA, 2011).

AAKK2 bütün materyal türlerini kapsamaktadır. RDA hem bu materyallere hem de yeni geliştirilecek materyallerin kataloglanmasına uygundur. . Gelecekte bibliyografik kontrol, işbirliği içerisinde ve uluslararası sorumluluğu dağıtılarak Web tabanlı yapıya bilinecektir. Bu gerçek, kütüphane kullanıcıları ile aktif bir işbirliği zorunluluğu ortaya koymaktadır. Veri, elektronik kaynaklarda toplanacak, değişim hızlı olacak ve bibliyografik kontrol durağan değil dinamik olacaktır. Kütüphaneler, bilgiyi sunmada daha hızlı, daha doğru olmak için bu değişime ayak uydurmak zorundadırlar. RDA bugün bibliyografik kontrolün geleceği olarak görülmektedir. Kütüphane kaynaklarının bibliyografik uygulamalarını uluslararası işbirliği ile güncelleyerek kullanıcılar için daha erişilebilir hale getirmek yoluyla RDA'nın daha yararlı olacağı düşünülmektedir (*Report*, 2011). RDA'nın amacı, bütün kaynak türlerini tanımlamak, uluslararası alanda daha esnek bir yapı sağlamak ve kütüphanenin bibliyografik kayıtlarıyla diğer bibliyografik kayıtlar arasındaki etkileşimi kolaylaştırmaktır (*The full*, 2011).

RDA'nın Kullanıcılara Sağladıkları

- Kullanıcıların değişen bilgi kaynaklarına kolay erişimini ve ödünç alma işlemlerini kendi kendilerine yapmalarını sağlamak,
- Engelli kullanıcılara erişim kolaylığı ve bilgi kaynaklarıyla iletişim olanağı sunmak,
- Elektronik ortamda daha fazla kullanım ve esneklik sağlamak,
- Monografi ve dizi olarak yayınlanan kaynakların tanımlanmasını kolaylaştırmak,
- Bütün dünyada kullanılmak üzere oluşturulan üst veri tanımlamalarını kullanmak,
- İşbirliği içinde olan kütüphanelerle ve onların dışındaki kütüphanelerle veri paylaşımını gerçekleştirmek,
- Mevcut üst veri bilgilerinin kolayca yeniden kullanılmasına izin vermek (*The full*, 2011).

Sonuç

Gelişen teknolojiyle birlikte kütüphane materyalleri de biçim değiştirmeye başlamış ve yeni formlarda üretilir olmuştur. Basılı, kitap dışı materyaller ve bilişim sektörü ürünlerinin de kütüphane koleksiyonlarına girmesiyle kütüphane dermesi gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Teknolojik gelişmeler kataloglama kurallarının ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Özellikle Web üzerindeki kaynakların kontrolsüzce artması, bu kaynaklar için acil çözümlere gidilmesini gerektirmiştir. AAKK2 yeni gelişen ve çeşitlenen bilgi kaynaklarının kataloglanmasını zorlaştırmıştır. Özellikle 1990'lı yılların sonlarına doğru hissedilen zorluklar sonucu kuralların yenilenmesi genel kanı olarak kabul edilmiştir. AACR'nin üçüncü basısı için yoğun bir çalışma yapılmış ancak 2005 yılında kaynağın adının RDA olması daha uygun görülmüştür. RDA'nın Ocak 2013 tarihinde yaygın olarak kullanılması planlanmaktadır.

RDA hızla değişen bir ortamda kütüphanelerde bilgi akışını sağlayacak en büyük gelişmelerden biri olacaktır. AAKK2'den gelen sıkıntıların aşılmasını sağlayacaktır. RDA kuralları, veri tabanı teknolojileri ve veri mimarilerine uyumlu olarak geliştirilmiştir.

Kütüphanelerde gelecekte hem kataloglama hem de veri tabanları interaktif olacaktır. Kataloglar da interaktif bir şekilde oluşturulacaktır. Kataloglama, dizin ve veri tabanları içinde sadece bir araç olsa da, elektronik ortamda sayısal kütüphane hizmetleri yaratmaya doğru gitmektedir. K Kataloglama nasıl gelişirse gelişsin bilginin düzenlenmesi temel bir insanlık uğraşısı olarak kalacaktır. Bu durumda kataloglama işlemi biçim değiştirirse de gelecekte de uygulanmaya devam edecektir.

Kaynakça

- ALA webinar*. (2011). 1 Eylül 2011 tarihinde <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/alcts/confevents/upcoming/webinar/index.cfm> adresinden erişildi.
- Anglo-American Cataloguing Rules* (2nd ed.). (1978). Chicago: American Library Association.
- Anglo-American Cataloguing Rules* (2nd ed. rev.). (1998). Chicago: American Library Association.
- Anglo-American Cataloguing Rules*. (2nd ed. rev.). (2002). Chicago: American Library Association.
- Anglo-American Cataloguing Rules*. (2nd ed. rev. update). (2005). Chicago: American Library Association; Ottawa: Canadian Library Association.; London: Chartered Institute of Library and Information Professionals.
- Atılğan, D. (1987). Kataloglamada tutarlılık ve Milli Kütüphanenin rolü. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Baydur, G. (1989). Yenilenen AACR2. *Türk Kütüphaneciliği*, 3, 125-128.
- Baydur, G. (2005). Kütüphanecilikte bilginin organizasyonu. M.E. Küçük (Haz.). *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan* içinde (s. 106-113). Ankara: TKD.
- Bayter, M. (2008). Türkçe Web belgelerinin kataloglanması: Bir işbirliği modeli önerisi. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bayram, Ö. (1998). Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2 (AACR2)'nin geleceği tartışılıyor. *Türk Kütüphaneciliği*, 12, 62-63.
- Cline, N. M. (2000). Virtual continuity: The challenge for research libraries today. *Educause Review*, 35(3), 24-29.
- FRBR and RDA: Advances in resource description for multiple format resources*. (2011). 27 Ağustos 2011 tarihinde <http://www.collectionscanada.gc.ca/iela/005002-2204-e.html> adresinden erişildi.
- The full report and recommendations*. (2011). 23 Ağustos 2011 tarihinde <http://www.loc.gov/bibliographic-future/rda/> adresinden erişildi.
- Gorman, M. (1997). *What is the future of cataloguers and cataloguing?* Paper presented at the 63rd IFLA General Conference, August 31-September 5, 1997. 25 Aralık 2008 tarihinde <http://www.ifla.org/IV/ifla63/63gorm.htm> adresinden erişildi.

Hickey, D.J. (1980). Bibliographic control in theory. *IFLA Journal*, 6, 234-241.

Huthwaite, A. (2003). AACR2 and other metadata standards: The way forward. *Cataloging & Classification Quarterly*, 36 (3/4), 98-110.

Joint Steering Committee for Revision of AACR. AACR3. Part I. Constituency Review of December 2004 Draft. (2004). 22 Ağustos 2011 tarihinde www.rda-jsc.org/0903out.html adresinden erişildi.

Joint Steering Committee for the Revision of Anglo-American Cataloguing Rules. RDA: Resource Description and Access. (2011). 2 Eylül 2011 tarihinde <http://www.collectionscanada.ca/jsc/rda.html> adresinden erişildi.

Response of the Library of Congress, the National Agricultural Library, and the National Library of Medicine to the RDA Test Coordinating Committee. (2011). 19 Temmuz 2012 tarihinde http://www.nlm.nih.gov/tsd/cataloging/RDA_Executives_statement.pdf adresinden erişildi.

Report and Recommendations of the U.S. RDA Test Coordinating Committee. (2011). 19 Temmuz 2012 tarihinde <http://www.loc.gov/bibliographic-future/rda/source/rdatesting-finalreport-20june2011.pdf> adresinden erişildi.

Rowley, J. (1996). *Bilginin düzenlenmesi: bilgi erişime giriş.* (S. Karakaş, Çev.). Ankara: TKD Ankara Şubesi.

Sefercioğlu, N. (1977). Kataloqlamada milletlerarası gelişmeler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 26 (3), 121-124.

Sefercioğlu, N. (1980). Kataloqlama Kuralları-Anglo American Cataloging Rules, Nort American text adlı eserin Türkçe örnekler yaparak basımını hazırlayanlar Necmeddin Sefercioğlu, Bengü (Üçok) Çapar ve Aynur Ertunç. Ankara: TÜBİTAK, 1980.